

УДК 327.5

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/46-48

Олена ПАРШИНА

професор кафедри кібербезпеки
та інформаційних технологій,
доктор економічних наук, професор

Маргарита ПАРШИНА

доцент кафедри міжнародних відносин
Університету митної
справи та фінансів,
кандидат економічних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Протягом останніх років в умовах розвитку сучасних процесів світової глобалізації спостерігається загострення проблем глобальної архітектури безпеки. Головна проблема європейської системи безпеки на сучасному глобальному рівні полягає у руйнуванні створеної після Другої світової війни системи міжнародної безпеки. Європейська система безпеки на сьогодні опинилася в стані глибокої кризи, яку експерти оцінюють як найбільш масштабнішу від часів розпаду холодної війни. Слід також додати думку експертів та політиків про можливу загрозу глобального конфлікту, при цьому зазначають, що вогнищем такого конфлікту міжнародного масштабу можуть стати події у Східній Європі.

Динамічний розвиток інформаційних технологій та штучного інтелекту супроводжується зростанням конкуренції та суперництва між провідними державами за перерозподіл обмежених ресурсів та сфер впливу. У зв'язку з цим зростають витрати на розробку новітніх систем озброєнь та застосування силових методів при розв'язанні наявних суперечностей між провідними державами світу. Поряд з цим спостерігається загострення ескалації тероризму на глобальному рівні, зростає рівень міжнародної організованої злочинності, а також посилюються процеси нелегальної міграції.

Ситуацію в цілому можна характеризувати з урахуванням таких аспектів:

- зростає міждержавна конкуренція із застосуванням політико-дипломатичних, економічних, інформаційних, воєнних та гібридних інструментів у різних сферах, зокрема космічних, квантових, інформаційних, кібернетичних, гіперзвукових, біологічних, із розробленням на їхній основі нових систем озброєнь;

- посилюється боротьба країн за обмежені ресурси;

- загострюються конфлікти, спричинені етнічними, релігійними, міграційними та економічними чинниками, а також загрозами виникнення надзвичайних ситуацій та епідеміями (наприклад, COVID-19);

- зростає рівень міжнародного тероризму й злочинності, а також загроза застосування ядерної зброї.

Слід додати, що війна РФ проти України суттєво підриває міжнародну безпеку та регіональну стабільність в країнах від Балтії до Чорноморсько-Каспійського басейну, що створює виклик для НАТО, і це загалом вважається ключовим елементом Європейської безпеки. Отже, під сумнівом сьогодні опиняється подальша доля всього Європейського проєкту та ідея об'єднаної Європи.

Початок війни РФ проти України зазначив неспроможність існуючої глобальної архітектури безпеки до виконання своїх основних функцій. Будапештський меморандум залишився неспроможним щодо надання гарантій безпеки нашій країні ще у 2014 р., коли Росія порушила умови цього меморандуму, а інші держави – США та Велика Британія (які також були співпідписантами Будапештського меморандуму) – не прийшли на допомогу Україні. Кардинального перезавантаження потребує ООН та інші міжнародні організації, діяльність яких спрямована на підтримку миру та забезпечення безпеки на міжнародному рівні.

Таким чином, в сучасних умовах глобалізації та загострення міжнародних конфліктів значної актуальності набуває питання створення ефективної системи глобальної безпеки.

Кліматичні зміни, пов'язані з динамічним розвитком промислового виробництва,

надмірним та неефективним використанням обмежених ресурсів, супроводжуються формуванням потенційно серйозних загроз для глобальної економіки та міжнародної безпеки.

Численні дослідження вчених та практиків зазначають проблему для нашої країни, пов'язану із збільшенням викидів таких парникових газів, як діоксид вуглецю і метан (зокрема для Центрального та Південного регіонів України). На сьогодні, незважаючи на значний спад виробництва в Україні, залишається високим рівень забруднення атмосферного повітря, зокрема великих міст і промислових регіонів нашої країни.

Зазначимо, що на сьогодні війна в Україні справляє найбільший вплив саме на атмосферу, тому що воєнні дії пов'язані з постійними пожежами та вибухами. Внаслідок чого мільйони тонн викидів потрапляють в атмосферу у вигляді дрібнодисперсного пилу, оксидів азоту, оксидів сірки, альдегідів, ангідридів тощо.

На підґрунті проведених досліджень з урахуванням даних моніторингу реалізації Стратегії національної безпеки [1-2] слід відзначити значне зростання інтенсивності кібернетичних атак, які спрямовані на інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру в Україні.

У зв'язку з цим забезпечення кібербезпеки вважається одним із пріоритетів у системі національної безпеки України. В сучасних умовах глобалізації та діджиталізації практично всіх сфер діяльності проблема забезпечення об'єктів критичної інфраструктури та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури набуває особливої актуальності. Зокрема, потребує вдосконалення механізм кіберзахисту органів державної влади, інформаційно-телекомунікаційних систем, що перебувають у їх власності або адмініструванні.

З огляду на динамічний розвиток технологій ІТ-сектора та технологій штучного інтелекту національний інформаційний простір України зазнає суттєвих кіберзагроз та викликів, які в сукупності становлять небезпеку для функціонування держави, загрожують процесам політичного та економічного розвитку, а також, процесам інтеграції нашої країни до європейських та євроатлантичних структур.

До глобальних інформаційних викликів для національної безпеки України слід віднести сукупність умов та чинників, які становлять небезпеку життєво важливим інтересам держави, суспільства і людини через можливість негативного інформаційного впливу на свідомість та поведінку громадян, а також на інформаційні ресурси та інформаційно-технічну інфраструктуру.

Слід зазначити, що поряд з воєнними діями з боку РФ проти України ведеться інформаційна війна, яка спрямована на нав'язування певних ідеологічних стереотипів тієї чи іншої суспільної думки за допомогою засобів масової інформації, зокрема через електронні видання та різні інформаційні канали. З боку країни-агресора здійснюється негативний інформаційно-психологічний вплив на суспільну свідомість громадян України та світову громадськість шляхом проведення інформаційних акцій та кампаній, спеціальних інформаційних операцій.

Здійснений аналіз дозволяє констатувати, що національний інформаційний простір України є недостатньо захищеним від зовнішніх негативних пропагандистських інформаційно-психологічних впливів, викликів та загроз.

У зв'язку з цим захист інформаційного суверенітету, створення потужної та ефективної системи інформаційної безпеки України, розроблення дієвих стратегій і тактик протидії загрозам та викликам мають бути пріоритетними завданнями органів державної влади та недержавних інститутів.

З метою ефективного вирішення зазначеної проблеми мають бути розроблені концептуальні підходи до формування та реалізації державної політики щодо безпечного функціонування кіберпростору та підвищення ефективності функціонування об'єктів критичної інфраструктури.

Зважаючи на динамічний розвиток інформаційних технологій та технологій штучного інтелекту, доцільно вносити коригування до освітньо-професійних програм підготовки фахівців та науково-педагогічних кадрів в галузі кібербезпеки. Мають бути розроблені ефективні системи моніторингу та відповідні програмні комплекси, створені ефективні комплексні системи захисту інформації.

Для нашої країни зазначені питання зумовлюють необхідність формування системи національної безпеки на підґрунті взаємодії з ефективною системою глобальної безпеки з урахуванням залучення до світового військово-політичного та економічного простору як повноправного суб'єкта.

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

2. «Загрози критичній інфраструктурі та їх вплив на стан національної безпеки (моніторинг реалізації Стратегії національної безпеки)». Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/zagrozi-kritichniy-infrastrukturi-ta-ikh-vpliv-na-stan-nacionalnoi>.

УДК 343.9

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/48-50

Євген ПИСЬМЕНСЬКИЙ

завідувач кафедри

поліцейської діяльності

Луганського навчально-наукового

інституту імені Е. О. Дідоренка

Донецького державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ФАКТОРИ, ЩО ЇХ ЗУМОВЛЮЮТЬ¹

Із запровадженням воєнного стану в Україні, що стало реакцією на повномасштабне вторгнення російського агресора на територію України, зазнали змін усі сфери суспільного життя, а правова політика нашої держави трансформувалася з огляду на потребу брати участь у тривалій війні високої інтенсивності. Кримінально-правова політика у цьому процесі не є винятком. Протидія кримінально-протиправній діяльності засобами кримінального права в умовах агресивної війни має здійснюватися, зважаючи на її обставини та новітні прояви.

Суб'єкти формування кримінально-правової політики України майже відразу після початку повномасштабного вторгнення стали реагувати на цей виклик і вносити зміни і доповнення до кримінального законодавства України. На жаль, оцінюючи з позиції сьогодення, можна стверджувати, що нормотворча діяльність у сфері кримінального права не здійснювалася належним чином; загалом вона характеризується низкою негативних моментів. Далі будуть показані найбільш негативні їхні прояви за період двох років з моменту початку другої фази російсько-української війни та зроблена спроба продемонструвати причини їх виникнення (за авторським спостереженням та на рівні побудови наукової гіпотези).

Отже, найбільш негативно процес формування кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану (24 лютого 2022 р. – 24 лютого 2024 р.) характеризують такі законодавчі рішення:

1) необґрунтоване (безпідставне) запровадження окремих спеціальних норм про відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень, що мало наслідком виникнення колізій кримінально-правових норм та появу не виправданої їх конкуренції з порушенням системних зв'язків КК України (наприклад, перетинання державного кордону України з терористичною метою (ст. 258-6 КК України) є спеціальною кримінально-правовою нормою, що встановлена поза врахування уже наявних заборон, насамперед передбачених у ст. 332-2 КК України, за якою настає відповідальність у разі перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави);

2) криміналізація деяких актів суспільно небезпечної поведінки, що здійснена помилково, з порушенням правил законодавчої техніки та загалом усталених умов криміналізації (наприклад, установлені у ст. 436-2 КК України виправдовування, визнання

¹ Тези доповіді підготовлені в межах виконання проєкту «Кримінально-правова політика України під впливом факторів воєнного характеру та її відзеркалення в експертній думці» (реєстраційний номер 2022.02/0046) Національного фонду досліджень України за підтримки Кембриджського університету, Велика Британія.